

Szerkesztői jegyzet

Az életünket átszövő alá- és fölérendeltségi viszonyokról, az egyes ember és a hatalom működéséről éreztem szükségét újra írni – frisset, aktuálisat. De még mielőtt belekezdtem volna, belefutottam két hús esztendeje írt, diákszínházi előadáshoz készített rendezői ajánlásba, és úgy döntöttem, legjobb, ha a két szöveget rövidítve közléteszem.

„A Válás Veronában előadás a rendszer-változás időszakában, 1988/89-ben készült. Szerzője Gáli József, akit tizennégy évesen családjával együtt Auschwitzba deportáltak, s ahonnan csak ő tért vissza. Az 1956-os forradalom egyik ellenállócsoportjának aktív résztvevője, majd az *Élünk* című illegális lap szerkesztője. 1957-ben halálra ítélték, de az ítéletet a nemzetközi tiltakozás hatására 15 évi börtönbüntetésre változtatták. Végül 1961-ben amnesztiával szabadult. Darabját a hatvanas években írta, Shakespeare *Rómeó és Júliájának* különös, abszurd elemekkel átitatott parafrázisaként. A huszadik századi Veronában, tíz évvel a darabbeli cselekményt megelőzően, egy archeológus megtalálja a legendás szerelmespár kriptáját, és kiássa a halottakat. Rómeó és Júlia életre kelnek, s a cselekmény kezdetén már tíz éve élnek boldog házasságban. A hatalom, a város vezetése az eszményi szerelem halhatatlanságát saját politikai céljainak törvényesítésére használja. A konfliktust, akárcsak a 16. századi eredeti műben, Rómeó és Júlia engedetlensége okozza. Lázadásuk indítéka nem a szülői akarattal való szembekerülés, a mindent elsöprő igaz szerelem, hanem a hatalom hazugságaival és ellenőrzésével való szembefordulás. Verona számára az egykori szerelmesek már csak megkövült eszményképek, a cinikus és korrupt hatalom reklámarcai. A hatalmi viszonyok tökéletességét és a jólétet szimbolizáló PR-szerelem azonban „le akar jönni a plakátról”. Rómeó és Júlia válni akar. Veronában már nincsenek értékek, kiüresedtek az eszmények, a város már a dráma kezdetén

halott: maga a „kripta”. A szerelmespár „felátadása” valójában a darab végén, valóságos halálukkal következik be, mert ennek révén nyerhetik vissza önmaguk azonosságát.”

„A Ken Kesey regénye alapján készült *Száll a kakukk...* című előadás 1992/93-ban került bemutatásra. Az olvasópróbák során mindannyiunk számára elfogadottá vált, hogy a készülő előadás fókuszába a devianciát megtestesítő McMurphy és „betegtrásai”, valamint a „Rendet” képviselő Miss Ratched („Főnéni”) konfliktusát kell állítani, oly módon, hogy a közönség egyértelműen az elmeógyógyintézet (az „Üzem”) gépies rendjével szemben a bent lakók emberi elesettségével, szabadságvágyával és lázadásával azonosuljon. A színpadra állítás egyik kulcskérdésévé az előadás záróképe vált. Az eredeti műben Bromden, az indián a többszáz kilós villamos szekrényt az ablakba vágja, és ennek nyomán kiszabadul az elmeógyógyintézetből. De hová is? Abba a világba, ami magát az „Üzemet” létrehozta és működteti? Végül az a változat véglegesült, hogy az előadás befejezéseként Bromden nem kimenekül az intézetből, hanem az „Üzemet” és a Főnéni világát jelképező „üvegkalickát” zúzza szét a belehajított elektromos szekrénnel. Sőt a befejezés – a maga hangsúlyossága miatt – kiegészült azzal, hogy az üvegkalicka széttrésével egyidejűleg nagy robajjal lehullottak az intézet háttérfüggönyei, és a nézőket elvakítva felgyulladtak a függönyök mögött lévő reflektorok – agresszívan megjelenítve az Üzem/Rend lerombolása árán elérhető szabadságot. A távozó közönségnek a reflektorokkal szemben haladva, a lehullott függönyökön átlépve kellett elhagynia a színpadi teret, hogy még inkább azonosulni tudjon azzal a felismeréssel: az „Üzem” fojtásából csak annak lerombolása által lehet kimenekülni.”